

její východní poloviny. Fokt svou nápaditou reinterpretací dějin Horní Lužice ve starším středověku nutí čtenáře k hlubšímu zamýšlení. Součástí knihy je anglické, německé, polské, lužickosrbské a české resumé. Český text byl však přeložen autorem, jenž není vůbec zběhlý v historické terminologii.

Petr Hrachovec

Pavel SOUKUP

11. 7. 1412 – poprava tří mládenců.

Odpustkové bouře v Praze

(= Dny, které tvořily české dějiny, sv. 22)

Praha, Havran 2018, 196 s.,

ISBN 978-80-87341-41-4.

Odpustkové bouře, k nimž došlo roku 1412 v Praze, představují jeden z významných předělů v dějinách českého reformního hnutí v předhusitské době. Právě na tyto události se ve formátu nevelké knize zaměřuje medievista Pavel Soukup, který je zasazuje do širokého kontextu.

Autor začíná výklad rokem 1393 a vyhlášením milostivého léta, jež Jan Hus zažil ještě jako student. Popisuje v něm průběh odpustkových poutí v Praze i vnitropolitickou situaci, kterou poznamenávaly vyhrčené spory mezi Václavem IV. a arcibiskupem Janem z Jenštejna. Tyto informace jsou pro Soukupa východiskem, na němž dále ilustruje jak Husův názorový posun, tak i problémy církve a její složité vztahy s mocí světskou. Ve vztahu k českému prostředí se autor později zastavuje u komplikované situace církve v Itálii, která vyvrcholila volbou třetího papeže. Nákladné války, jež papežové vedli, byly z nemalé části financovány prostřednictvím odpustků. Když papež Jan XXIII. bulou vyhlásil novou křížovou

výpravu, nebyly nové odpustky přijímány s velkým nadšením nikde v Evropě. Vyslovený odpor však vyvolaly u pražských viklefstů, což souviselo s jejich profilující se postojem k pokání a k odpustkové praxi. Soukup shrnuje její genezi, přičemž upozorňuje i na účelově vytvořenou teorii k již dříve existující praxi související s udílením odpustků, stejně jako na nepokrytý důraz na vybírání peněz.

Nakolik to dovolují prameny, prezentuje kniha jak chronologii událostí kolem nové odpustkové kampaně v Čechách, tak i agitaci a protiakce ze strany reformistů kolem Husa. V jejich důsledku naráželi papežští vyslanci na tuhý odpor, který umocnilo mimo jiné též zrušení privilegia k udílení odpustků řádem johanitů, jimž je jako podporu boje proti Turkům udělil papež Alexandr V. Jeho privilegium mělo platit pět let a nebylo dovoleno jej zrušit, Jan XXIII. jej přesto zrušil jako nevíтанou konkurenci vlastní odpustkové akce.

Aktivita viklefstů v čele s Jeronýmem Pražským vyvrcholily na svatodušní pondělí 1412 uspořádáním průvodu a následným Husovým veřejným vystoupením. Na univerzitní půdě však Hus úspěchu nedosáhl. Autor se zabývá jak Husovými snahami o odsouzení církevní praxe ze strany teologické fakulty, tak i jeho pozdější disputací v Karolinu, kterou uspořádal přes výslovný zákaz děkana Štěpána z Pálče. Disputace, v níž došlo k jednoznačnému odsouzení křížácké buly Jana XXIII., vzbudila značný ohlas na obou stranách. Nejen, že znamenala rozchod Husa se Štěpánem z Pálče a se Stanislavem ze Znojma, ale došlo též k předvolání před arcibiskupa Albíka z Uničova a k vyhlášení mandátu Václava IV., který zakazoval narušovat průběh odpustkové kampaně. Aktivita viklefstů

však neskončila, což Soukup dokládá shrnutím dalších událostí i letákové agitace, jež se stala též zdrojem pro kázání proti odpustkům.

V přehledném výkladu sleduje Soukup i rychlý sled událostí na začátku července 1412, kdy z podnětu krále probíhala jednání mezi znesvářenými stranami a zároveň se stupňovaly protiodpustkové nepokoje. Z anonymního davu v té době vystupují Martin, Jan a Stašek, kteří jsou pro účast na protestech uvěznění a nakonec státi. Jestliže si staroměstští koňšelé slibovali od této demonstrace síly zklidnění situace, následné bouře se naopak staly demonstrací rostoucí moci reformního hnutí. V očích Husa a jeho příznivců se popravení stali prvními mučedníky.

Autor dále shrnuje jak bezprostředně následující události, včetně obřadů za popravené a obav ze strany Husových odpůrců za jejich kanonizaci, tak i pozdější recepci mezi dalšími mučedníky utrakvistické církve, k jejichž liturgickému slavení došlo poprvé v roce 1416. Čtenář se zde podrobně seznámí i s pokračováním sporu, který skončil odchodem všech hlavních aktérů z Prahy, i s jeho pozdějšími dozvuky. Stranou nezůstávají ani očekávání, jež u Husa vzbudilo svolání kostnického koncilu, který sesadil Jana XXIII., stejně jako Husova pozdější obrana a ohlasy odpustkových bouří v jeho vlastním procesu. Závěrem Soukup shrnuje a hodnotí význam odpustkových bouří a jejich závažnost pro pražské reformisty. Téma uzavírá pasážemi o Martinu Lutherovi, jenž o sto let později zahájil své reformační tažení rovněž vystoupením proti odpustkům.

Knihy Pavla Soukupa je cenným dílem, které nabízí hluboký vhled do bouřlivých událostí kolem odpustkových bouří a po-

pravy trojice mládenců. Autor dění zasazuje do širokého kontextu vnitropolitického dění i problémů církve, ale rovněž do jejího oficiálního učení a podává tak barvitý obraz i k teologickému rozměru a významu sporů. Odborný text je psán velmi přehledným a čtivým jazykem, díky němuž je kniha přístupná široké čtenářské obci.

Lukáš M. Vytlačil

Klaus H. LAUTERBACH

Jos von Pfullendorf. Die Fuchsfalle

(= Monumenta Germaniae Historica – Quellen zur Geistesgeschichte des Mittelalters Bd. 33)

Wiesbaden, Harrassowitz Verlag 2022, CLVI+644 s. s osmi vyobr., ISBN 978-3-447-11552-0.

V řadě vyjádření představitelů MGH posledních let se deklaruje posun důrazu jejich edičních aktivit ze středověku raného a vrcholného na středověk pozdní. Vedou je k tomu dva vážné důvody. Jednak výrazně rozšiřující se pramenná základna a v důsledku toho možnost klást těmto pramenům otázky z širšího aktuálního spektra a ovšem také hledat odpovědi. S právě zmíněným spektrem souvisí, že se do zorného pole dostávají ve větší míře i jiné než dosud převládající prameny diplomatického, právního a kronikářského charakteru. Jinými slovy nejsou to jen různé učené traktáty zpravidla latinské, ale i texty psané v národním jazyku. Právě řečené ale nemá znamenat, že by to bylo úplné novum, nýbrž „jen“ tolik, že se posunují akcenty. Neboť již od konce 19. století existují v rámci MGH oddělení Epistolae a Antiquitates. Po II. světové válce pak přibýly Libri memoriales et necrologia, Quellen zur Geistesgeschichte des Mit-